

Vinterfåglar i Närke 1954/55–1967/68

Rapportkommitten för Närke var den första i Sverige och har gjort årliga sammanställningar över landskapets fågelliv sedan 1955. Från början uppställdes vissa principer beträffande innehållet i rapporterna. En av dessa var att enstaka observationer av sent kvardröjande fåglar skulle tas upp endast om de hade anknytning till innehållet i övrigt. Ett bra exempel på detta utgör de taltrastar som kvarstannade ovanligt länge i samband med invasionen av snöskator på hösten 1964 (VF 25(1966) 170–176); dessa är f.ö. de enda vinteriakttagelser som föreligger av taltrast på åtminstone halvtannat decennium.

Ett resultat av ovannämnda sätt att utarbeta årsrapporterna är, att det i rapportkommittens arkiv under årens lopp samlats en ganska stor mängd rapporter av mer eller mindre ovanliga vinterfågelobservationer, vilka aldrig offentliggjorts. Vi har efter genomgång och komplettering av materialet funnit tiden mogen för en publicering av dessa iakttagelser, vilka sammanställda och kommenterade i ett längre tidsperspektiv får ett helt annat värde än instoppade här och var i en diger årsrapport.

I nedanstående lista är upptagna observationer gjorda under månaderna december t.o.m. februari vintrarna 1954/55–1967/68. Observationer som uppenbart avser nyanlända vårfåglar tidiga vårar, främst 1959 och 1961, har ej inkluderats. Tidigare i olika sammanhang publicerade iakttagelser har som regel ej medtagits. Rapporten bör ses som en komplettering till tidigare meddelanden och uppsatser om landskapets vinterfågelfauna.

Storlom *Gavia arctica*. 1 ex. vid Björksundet, Hjälmaran 3.12. 67 (JP).

Skäggdopping *Podiceps cristatus*. 1 ex. i Sjömosjön, Arbogaån 2.12.–17.12. 67 (KL).

Häger *Ardea cinerea*. 1 ex. över Brickebacken nära Örebro 23.1. 55 (SP), 1 ex. mot SW över Kvismaren 31.12. 66 (JG, UT) och 1 ex. vid Oset 14.1.–21.1. 67 (DL, BM, JP).

Rördrom *Botaurus stellaris*. 1 ex. vid Oset 3.12. 66 (KB, JPH). Troligen samma fågel

sågs även 24.12. 66 (RG, BT). Dessutom 1 ex. flygande över Örebro 16.1. 68 (AM).

Kricka *Anas crecca*. 1 ex. vid Kumla soptipp 21.1. 60 (JSU).

Stjärtand *Anas acuta*. 1 hane i en gräsandflock i Lillån, Örebro 7.1.–20.1. 66 (RG, DL, KL) och 1 hona likaledes i en gräsandflock vid Brevens bruk 11.12. 66 (ÅP, UT).

Vigg *Aythya fuligula*. Med tanke på de stora mängder viggas som övervintrar på Stockholms ström är artens sällsynthet i Närke vintertid märklig. Vid Oset föreligger 1948–1967 endast två decemberobservationer. Ytterligare ett par fynd har gjorts på olika håll i denna månad, bl.a. 6 ex. i Sjömosjön 2.12. 67 (KL). Från januari känner vi endast till två iakttagelser; 5 ex. i Arbogaån 22.1. 61 (LG) och 1 hane i Örebro 22.1. 67 (MK).

Knipa *Bucephala clangula*. Möjligen med undantag för mycket stränga isvintrar övervintrar något eller några tiotal årligen i Arbogaån, speciellt i Sjömosjön och vid Ringåby. Här har bl.a. setts 12 ex. 27.2. 55, 10 ex. 26.2. 56, 23 ex. 21.2. 61 (möjligen nyanlända), 30 ex. 4.2. 62, 14 ex. 30.1. 63 (en mycket kall vinter), 25 ex. 8.1. 64 samt 13 ex. 15.1. 67. I Svartån inne i Örebro har enstaka fåglar flera gånger gjort misslyckade övervintringsförsök. F.ö. förekommer arten förvånansvärt sparsamt redan i december; den avgjort största flocken, 60 ex., sågs i Sjömosjön 2.12. 67, medan t.ex. vid Oset arten långt ifrån är årsviss denna månad.

Storskrake *Mergus merganser*. Arten dröjer sig kvar in i december i betydligt större utsträckning än knipan och de sista flockarna tvingas som regel söderut först av isläggningen. Från Hjälmaran kan nämnas observationer av 150 ex. vid Finnhammaren 25.12. 64 (RG, PK, BT), 50 ex. vid Segersjö 3.12. 66 (BR), 70 ex. vid Oset samma dag (OL), 400 ex. vid Uddgarn 11.12. 66 (EN) samt 75 ex. vid Björksundet 3.12. 67 (JP). I januari är observationerna tämligen få och från februari föreligger blott en handfull iakttagelser, bl.a. 1 ex. i Svartån i Örebro 1.2.–7.2. 56 (RG) och 5 ex. i Arbogaån 2.2. 58 (RG).

Salskrake *Mergus albellus*. Denna art har under 1960-talet ökat markant under höststräcket, vilket som regel pågår någon vecka in i december (jfr VF 27(1968): 71, VF 27(1968): 458). I januari-februari finns iakttagelser från Arbogaån av 1 hona 4.2. 62 (ST) och 1 hane 15.1. 67 (TF).

Knölsvan *Cygnus olor*. Är ojämförligt mycket fåtaligare än sångsvanen vintertid och sträcket är vanligen slut vid månadsskiftet november-december. Ett undantag utgjorde Sjömosjön 1967; där sågs 31 ex. 2.12. och 16 ex. 10.12. (KL). Vid Oset har endast ett halvdussin iakttagelser gjorts under loppet av 18 vintrar (Fauna och Flora 62(1967): 227) och bland de övriga mycket sparsamma observationerna kan nämnas 8 ex. vid Kvismaren 1.1. 55 (JS).

Sångsvan *Cygnus cygnus*. Det sydgående sträcket är ganska kraftigt hela december och vissa år ett gott stycke in i januari. Bland åtskilliga januariobservationer kan nämnas 40 ex. på Väringsens is 24.1. 55 (FA). Vissa vintrar, såsom t.ex. 1954/55, 1960/61, 1961/62 och 1965/66, övervintrar 5-10 ex. i Arbogaån. Antalet sångsvanar som rastar där på förvintern eller gör övervintringsförsök tycks ha ökat under 1960-talet; bl.a. sågs 175 ex. 6.1. 61 (AA), 160 ex. 5.12. 64 (OL), 130 ex. 21.12. 64 (DL) och 110 ex. 2.12. 67 (KL).

Ormvråk *Buteo buteo*. Vinteriakttagelserna av denna rovfågel har ökat betydligt under 1960-talet (jfr VF 25(1966): 171, VF 27(1968): 202 ff, F.o.Fl. 62(1967): 228). Tillfälliga iakttagelser av 1 ex. har gjorts vid Göksholm 24.12. 57 (RE), Ymningshyttan 16.12. 62 (US), Glanshammar 30.12. 63 (HG), Lillkyrka 24.2. 64 (EN), Gåssjömossen 29.12. 64 (AL), Aspa 31.1. 66 (UA, NES) och Segersjö på S Hjälmstranden 27.12. 67 (LS).

Blå kärrhöök *Circus cyaneus*. Följande observationer har inte tidigare publicerats: 1 hona vid Mosjön 17.12. 61 (LS), 1 hane jagade i en grönfinkflock vid Segersjö 26.12. 62 (RER, GN, RS), 1 hona vid Lillkyrka 27.12. 63 (EN) och 1 hane vid Tysslingen 3.1. 67 (AM, MR).

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*. Numera ytterligt sällsynt vintertid. 1 ex. uppehöll sig vid Kumla sotstipp 4.1.-5.2. 61 (SE, CS, JS, JSU) och säkerligen samma fågel sågs vid Grånby utanför Kumla 26.1. 61 (CS).

Stenfalk *Falco columbarius*. Ses varje vinter i enstaka exemplar över hela landskapet och övervintring torde genomföras flertalet år. Ett 50-tal av oss kända observationer har en tämligen jämn fördelning på december och januari medan iakttagelserna i februari är betydligt färre.

Tornfalk *Falco tinnunculus*. Övervintring har genomförts vid Oset och Kvismaren (F.o.Fl. 62(1967): 230, VF 27(1968): 209). Ej publicerad är 1 övervintrande fågel i Kvismaren 1967/68 (HJ, KL). Tillfälliga iakttagelser av 1 ex. har gjorts vid Kvarntorp 14.2. 62 (SB), Finnfallet i södra Närke 15.12. 66 (UA, NES), Runnaby 15.1. 67 (SR), Örebro 21.2. 67 (SR), Oset 20.1. 68 (HEP) samt vid Sjömosjön i december-januari 1967/68 (HEK, LES).

Vattenrall *Rallus aquaticus*. 1 ex. i Fågelsjön, Kvismaren 31.12. 61 (KB, JS) och 1 ex. vid Oset 3.12.-4.12. 66 (KB, JP, JPH).

Sothöna *Fulica atra*. Mycket fåtalig vintertid och ingen fullbordad övervintring är känd. I Sjömosjön noterades 13 ex. 2.12. 67 och 4 ex. 10.12. 67 (KL), medan 8 ex. sågs stående på isen vid Abyviken, Hjälmaren 10.12. 67 (KE). F.ö. har ensamma fåglar iakttagits vid Ringaby 10.12. 61 (AA), i Sjömosjön kring jul och nyår 1963/64 (EN) och i Svartån inne i Örebro 25.12. 61-5.2. 62 (TL, TÖ).

Havstrut *Larus marinus*. Enstaka fåglar uppträder i de gråtrutfloccar som dröjer sig kvar så länge något öppet vatten finns. Förutom tidigare publicerade observationer finns iakttagelser av 1 ex. vid Hallsberg 24.1. 65 och 26.2. 67 (LS) samt av 2 ex. på Storhjälmaren 7.2. 65 (HC).

Fiskmås *Larus canus*. Iakttagelser av 1-5 ex. i december är tämligen många medan observationer under vinterns senare del är få. Övervintring genomfördes sannolikt i Askersund 1960/61, 1961/62, 1962/63, 1964/65 och 1967/68 samt i Örebro 1956/57 och 1966/67. Endast undantagsvis ses hela flockar. De högsta siffrorna är alla från Askersund, 11 ex. 1.1. 63 (KB, RE), 20 ex. 11.1. 65 (LS) och 18 ex. 31.1. 65 (LS).

Skrattmås *Larus ridibundus*. Uppvisar en jämnare och rikare förekomst än fiskmåsen under förvintern men de kända eller sannolika övervintringarna är färre (1960/61 i Askersund, 1966/67 i Örebro). Däremot görs näs-

tan årligen även i Örebro. är även hos de slutet av januari 25 ex. vid Ud Örebro 17 ex. 5.12. 67 (KB).

Skogsduva *Columba palumbus* 29.12. 67 (KL).

Ringduva *Columba palumbus* 9.1.-15.1.

finns ca 20 obs jämnt fördelad ej säkert bevis nomförts i ett p

Hornuggla *Asio flammeus* av minst 2 ex.

1966/67 (AM, Bergören i södr

Tillfälliga obse föreligger från 1

Jorduggla *Asio flammeus* gjorde flera jor

sök vid Kumla här 1 ex., från

Härefter sågs 5 till 29.1., med

(SE, CS, JSU arten ej sällsyn

ruari är få; 1 e och 1 ex. vid

61 (TF).

Sånglärka *Aldaia alpina* vintring känd i

61(1966): 148). tioner föreligge

Asker 21.12. 67 1 ex. setts vid 1

Kvismaren 8.1. Lillkyrka 22.1.

utanför Askers 6.1. 68 (KL), A

8.2.-11.2. 68 (J Kvismaren 14.1

karleby 6.1. 68

Råka *Corvus frugilegus* Oset 1960/61 o

uppehöll sig 1 samt 1 skadad

februari 1956 (halvdussin tillf lokaler.

- tan årligen övervintringsförsök i Svartån inne i Örebro. Iakttagelser av större flockar är även hos denna art få och saknas helt i slutet av januari och i februari; nämnas kan 25 ex. vid Uddgarn 11.12. 66 (EN) samt i Örebro 17 ex. 10.12. 58 (RG) och 20 ex. 5.12. 67 (KB).
- Skogsduva *Columba oenas*. 1 ex. vid Oppboga 29.12. 67 (KL, BT).
- Ringduva *Columba palumbus*. 3 ex. i Kvismaren 9.1.–15.1. 63 (BR, CR, ST). Härutöver finns ca 20 observationer av ensamma fåglar jämnt fördelade på vintermånaderna. Ehuru ej säkert bevisad torde övervintring ha genomförts i ett par fall.
- Hornuggla *Asio otus*. Övervintring genomförd av minst 2 ex. vid Varberga utanför Örebro 1966/67 (AM, JP, MR) och av 1 ex. vid Bergören i södra Närke 1965/66 (UA, NES). Tillfälliga observationer av enstaka fåglar föreligger från många platser.
- Jorduggla *Asio flammeus*. Vintern 1960/61 gjorde flera jordugglor ett övervintringsförsök vid Kumla soptipp. Från 16.12. fanns här 1 ex., från 7.1. 4 ex., 17.1. sågs 7 ex. Härefter sågs 5–6 ex. till 24.1., därpå 3 ex. till 29.1., medan 1 ex. fanns kvar 30.1.–8.2. (SE, CS, JSU). I december–januari är arten ej sällsynt medan iakttagelserna i februari är få; 1 ex. sågs vid Oset 20.2. 55 (JS) och 1 ex. vid Eklunda utanför Örebro 5.2. 61 (TF).
- Sånglärka *Alauda arvensis*. En fullbordad övervintring känd i Närke, Oset 1958/59 (F.o.Fl. 61(1966): 148). Ett flertal decemberobservationer föreligger, bl.a. 4 ex. vid Aldammen, Asker 21.12. 67 (UT). I januari–februari har 1 ex. setts vid Helgestamossen 3.1. 61 (GN), Kvismaren 8.1. 61 (GH) och 13.1. 68 (LS), Lillkyrka 22.1. 62 (rapp. t. CR), Hammar utanför Askersund 11.1. 65 (LS), Sjägesta 6.1. 68 (KL), Asker 25.1. 68 (AZ) samt Oset 8.2.–11.2. 68 (JP), medan 2 ex. noterades i Kvismaren 14.1. 68 (TA) och 6 ex. vid Ringkarleby 6.1. 68 (KL).
- Råka *Corvus frugilegus*. 1 ex. övervintrade vid Oset 1960/61 och 1967/68. På samma lokal uppehöll sig 1 ex. 30.1.–13.2. 65 (AA, BM) samt 1 skadad fågel i januari och början av februari 1956 (OL). Härutöver föreligger ett halvdussin tillfälliga iakttagelser på skilda lokaler.
- Dubbeltrast *Turdus viscivorus*. Observationer av 1 ex. har gjorts vid Varberga utanför Örebro 25.12. 56 (DL), Ekeby 10.2. 57 (TG), Hammar 19.12. 61 (OL) och Guldsmedsboda 3 km SE Svartå 5.1. 64 (AL).
- Rödvingetrast *Turdus iliacus*. 1 ex. har setts vid Oset 28.12. 54–1.1. 55 (DL, SP), 2.12. 56 (DL) samt 16.12. 67 (TL) och i Örebro 28.12. 54 (KGS), 16.1. 57 (FF) och 3.12. 58 (LG, RG).
- Rödhake *Erithacus rubecula*. 1 ex. övervintrade i Gryt, Gällersta 1964/65 och 2 ex. fullbordade med all säkerhet ett övervintringsförsök i Hasselfors den milda vintern 1960/61 (JS). Från januari–februari föreligger dessutom följande iakttagelser av 1 ex.: Örebro 22.1. 60 (TF) och 11.1. 67 (TL), Suttarboda, Kilsbergen 2.1. 61 (LGJ), Lannabruk 5.2. 61 (AA) och Kilsmo 8.1. 63 (rapp. t. ER).
- Svarthätta *Sylvia atricapillus*. Vintern 1954/55 uppehöll sig 3 ex. på ett fågelbord i Lillkyrka åtminstone till 15.1. (rapp. t. ER). Dessutom 1 hane vid Hålahult 16.2. 61 (TG) och 1 hona i Örebro 16.12. 61 (HJ).
- Järnsparv *Prunella modularis*. Sammanlagt föreligger ca 15 observationer av 1–2 ex., vilka oftast uppehöllit sig på sopstationer eller foderbord. Flertalet fåglar har setts kring jul och nyår. Övervintring av 1 ex. har noterats i Östansjö 1958/59 (VF 19(1960): 329) och vid Axberg 1967/68 (TR) samt troligen i Glanshammar 1960/61 (HG).
- Ångsöplärka *Anthus pratensis*. 2 ex. vid Oset 19.12.–22.12. 67. Härefter sågs 1 ex. nästan dagligen t.o.m. 7.1. 68 (RG, KL, AM). Dessutom 1 ex. vid Kvismaren 21.1. 68 (AA).
- Sädesärta *Motacilla alba*. 1 ex. i Latorp t.o.m. 25.12. 61 (rapp. t. LE) och 1 ex. vid Oset 16.12. 67 (TL).
- Stare *Sturnus vulgaris*. Arten dröjer sig som regel kvar på flera håll in i december och övervintring äger rum flertalet år, främst på sopstationen vid Oset och i städerna. Antalet fåglar som fullbordar övervintring är alltid mycket litet och har aldrig på någon lokal överstigit 20 ex.
- Hämpling *Carduelis cannabina*. Enda kända övervintringen genomförde 1 hane vid Oset 1967/68 (AM m.fl.). Dessutom föreligger observationer av 1 ex. vid Kumla soptipp 6.1.–26.1. 61 (SE, JSU), Oset 24.12.–29.12. 66 (RG, BT), Tysslingen 1.1. 67 (AM, MR), av

2 ex. vid Kvismaren 2.12. 67 (OL, LS) och Oset 30.12. 67 (AM) samt av 7 ex. i Kvismaren 7.12. 67 (UT).

Bofink *Fringilla coelebs*. Arten gör normalt övervintringsförsök på många håll i landskapet och övervintring torde äga rum så gott som årligen. Antalet är dock litet och endast i undantagsfall ses flockar om 10 ex. eller mera. Hanarna är alltid i majoritet men enstaka honor uppträder regelbundet.

Bergfink *Fringilla montifringilla*. Arten ses varje vinter men i mycket varierande omfattning och är avgjort rörligare än bofinken. Flockstorleken minskar alltid starkt under vinterns lopp. Nämnas kan flockar om 250 ex. vid Vena 1.2. 58 (GH), 600 ex. vid Adolfsberg 27.12. 58 (RG, HK), 200 ex. vid Kvismaren 3.1. 59 (JS) och 18.1. 59 (RG, HK) samt 600 ex. i Nasta, Glanshammar 5.12. 65 (EN).

Sävsparv *Emberiza schoeniclus*. Mindre flockar ses alla vintrar, främst vid Oset och Kvismaren men också på flera andra håll i landskapet. Övervintringsförsöken lyckas vanligtvis, ehuru de iakttagna flockarna blir mindre mot vinterns slut. En osedvanligt stor flock om mer än 100 ex., varav 88 ex. ringmärktes, uppehöll sig på en havreåker i Kvismaren vid nyårstid 1962/63 (Kv. fstn.). Arten hade denna vinter dröjt sig kvar i ovanligt stor omfattning även på andra lokaler, vilket visas av observationer av 50 ex. vid Oset 13.1. 63 (BS), 60 ex. vid Lillån 6.2. 63 (GH) och 22 ex. vid Vena 22.2. 63 (GH). Även 1967/68 var sävsparven ovanligt talrik; bl.a. sågs 40 ex. i Kvismaren 4.2. 68 (TF) och 50 ex. i Via 17.2. 68 (DL).

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*. 3 ex. vid Lillån 8.1. 68 (JP), 2 ex. i Kvismaren 14.1. 68 (TA) samt 1 ex. i Kvismaren 28.12. 62-12.1. 63 (LG, HJ, CR), 27.1. 68 (CJ) och 9.2. 68 (AM).

AA = Axel Adolfsson, UA = Ulf Allvin, FA = Folke André, TA = Torbjörn Arvidsson, SB = Stig Bladh, KB = Knut Borg, RE = Ragnar Edberg, KE = Knut Ek, LE = Lars Ekblom, RER = Rune Eriksson, SE = Sören Eriksson, TF = Tore Fagerlind, FF = Fredrik von Friessendorff, LG = Lars Gotborn, JG = Jan Gunnarsson, HG = Harry Gustafsson, TG = Torsten Gustafsson, RG = Roger Gyllin, GH = Gösta Haglund, LGJ = Lars-Göran Jacobsson, HJ = Håkan Johannesson, CJ = Conny Johansson, PK = Pentti Kinnunen,

HEK = Hans-Erik Karlsson, MK = Mats Knutsson, Kv.fstn = Kvismare fågelstation, HK = Hans Källander, AL = Arnold Larsson, KL = Kent Larsson, TL = Tord Larsson, OL = Olle Liljedahl, DL = David Lundegård, AM = Arne Mörnerud, BM = Bo Mörnerud, EN = Einar Nilsson, GN = Gunnar Nilsson, SP = Sven Persson, AP = Ake Pettersson, JPH = Jan Philipsson, JP = Jan Pålsgård, SR = Sven Resare, TR = Tage Roos, ER = Erik Rosenberg, MR = Mats Rosenberg, BR = Bo Runesson, CR = Caj Runesson, LS = Lennart Samzelius, KGS = Karl-Gustav Schölin, CS = Clark Sinclair, JS = Jan Sondell, LES = Lars-Erik Spritt, NES = Nils-Erik Ström, RS = Roland Ström, JSU = Johnny Sundström, BS = Bo Svensson, US = Ulf Sörling, ST = Stefan Thorsell, BT = Bo Thyseius, UT = Urban Toresson, AZ = Anders Zetterman, TÖ = Thomas Öberg.

Närkes Ornitologiska Förening
genom
Roger Gyllin Kent Larsson

Ornitologiska observationer i mellersta Dalsland 1966—1967

Svarthakedopping *Podiceps auritus*. Den 25.5. 66 uppehöll sig 1 ex. i Sunnanå (KG), och troligen samma ex. sågs 9.6. 66 i Gösjön (RL).

Storskarv *Phalacrocorax carbo*. 1 ex. flög förbi Sunnanå mot söder den 31.5. 67 (KG).

Kanadagås *Branta canadensis*. Arten övervintrar nu årligen inom området, men endast en sommariakttagelse finns, nämligen från den 15.6. 67, då 3 ex. sågs norr om Köpmannebro järnvägsstation (SJ).

Grågås *Anser anser*. En flock innehållande 14 fåglar rastade vid Gösjön den 1.4. 67 (KG).

Fjällgås *Anser erythropus*. Den 29.3. 67 observerades 3 ex. nära Erikstads k:a (KG).

Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*. I Gösjön rastade 1 ex. den 9.3. 66 (KG, RL), och på samma plats sågs 1 ex. den 1.4. 67 (KG). **Snatrand** *Anas strepera*. 1 par (hane, hona) rastade 28.4. 66 vid Blomsåns mynning, norr om Sunnanå (RL, SeT).

Ejder *Somateria mollissima*. Vid Kräklingarna uppehöll sig 3 fåglar (1 hane, 2 honor) den 11.6. 67 (SJ).

Salskrake *Mergus albellus*. Enstaka ex. observeras då och då under värsträcket i Gösjön och vid Sunnanå.

Havsörn *Haliaeetus albicilla*. Ett par ungfåglar erhöles på hösten 1965 från Norge, och hölls i bur över vintern, samt släpptes fria som-

maren 1966. delvis beroende av ningen till fåglarna blev så: Medan hane varo ganska honan varit 27.12. 67 såg Vänernkuster suttit i bur s des en död c som vid en t innehålla en njure.

Pilgrimsfalk *Fc observation gen en ung h skog den 21.4*
Lärkfalk *Falco iakttagelse g sågs jäga öve Rapphöna Per 1966 fanns a men därefter från området Vaktel *Coturni 2.6.-23.6. 66 RL. SöJ).* Småfläckig sur viss häckfågs sjön och vid Kornknarr *Cre söder om G 17.6. 67 hör verk. nordo SöJ).* Mindre strandmaden, vid har 1 par h. Roskarl *Aren 4.8. 67 vid S Småsnäppa C om Gösjön 10.5. 66 (KC Rödspov *Lim pehöll sig er Småspov Num serverad på kusten.* Silltrut *Larus par på Kr häckplatsen***